

Pirmas skyrius

Jo žmona sužinojo pirmoji.

– Ar padarysi menką paslaugėlę? – tą pirmają popietę šūktelėjo iš miegamojo Greta. – Ar padėsi man truputį?

– Žinoma, – atsakė Einaras nenuleisdamas akių nuo drobės. – Tik sakyk, ko reikia.

Dieną buvo vėsi, žvarbus vėjas pūtė nuo Baltijos. Jiedu buvo savo bute „Našlių namuose“. Einaras, nedidelio ūgio ir dar nesulaukęs trisdešimt penkerių, iš atminties tapė Kategato sąsiaurio žiemos peizažą. Rūstūs, tamsūs vandenys, pasidabinę baltais putų purslais, tapo šimtų žvejų, grįžtančių su savo sūriu laimikiui į Kopenhagą, kapais. Apačioje gyvenantis kaimynas smailėjančia į viršų galva ir keikiantis savo žmoną buvo jūreivis. Tapydamas kiekvieną pilką raitytą bangą Einaras įsivaizdavo skęstantį jūreivį, desperatiškai iškélusį ranką, bet savo pragertu nuo bulvių degtinės balsu vis dar šaukiantį, kad žmona yra uosto kekšė. Dabar Einaras žinojo, kokie tamsūs turi būti jo dažai: vanduo būtinai niūriai pilkas, kad prarytų tokį vyrą kaip šis ir tarsi užslinkusi tešla nuslopintų skęstančiojo urzgimą.

– Netrukus ateisiu, – tarė Greta, kuri buvo jaunesnė už savo vyrą ir dailaus, plataus, lygaus veido. – Tada galėsime pradėti.

Einaras ir šiuo požiūriu skyrėsi nuo savo žmonos. Jis tapė sau-sumą bei jūrą – mažus stačiakampius, apšiestus įkypos birželio šviesos arba blausios sausio saulės. Greta tapė nelabai žymią žmonių su rausvomis lūpomis ir žiltstelėjusiais plaukais portretus, dažnai visu ūgiu. Pono Gliukštato, Kopenhagos laisvojo uosto finansininko. Karaliaus kailiadirbio Kristiano Dalgardo. „Burmeisterio ir Veino“ laivų statyklos darbuotojo Ivaro Knudseno. Šiandien ji turėjo tapyti Karališkosios Danijos operos mecosoprano Anos Fonsmark portretą. Vadovaujantieji direktoriai ir pramonės galiūnai užsakydavo Gretai portretus, kurie kabėdavo kabinetuose virš dokumentų spintų arba darbininkų vežimėlių išvažinėtuose koridoriuose.

Tarpduryje pasirodė Greta.

– Ar tikrai trumpam nutrauki darbą, kad man truputį padėtum? – paklausė ji. Žmona buvo sušukavusi plaukus aukštyn. – Neprasyčiau, jei tai nebūtų svarbu. Ana vėl neateis pozuoti. Gal galėtum pasimatuoti jos kojines? Ir batelius?

Už Gretos nugaros sklindantys balandžio saulės spinduliai prasiskverbė pro jos rankose karančias šilko kojines. Pro langą Einaras matė stūksantį tarsi milžinišką plytų kaminą Apvalujį bokštą, o virš jo – oro bendrovės „Deutsche Aero-Lloyd“ léktuvą, pukšintį atgal į Berlyną.

– Ana vėl atšaukė pozavimo seansą, – paaiškino Greta. – Jai paskirta papildoma „Karmen“ repeticija. Kad baigčiau jos portretą, man reikia poros kojų, kitaip niekada jo nebaigsiu. Tada pagalvojau, kad galėtų tiki tavo kojos.

Greta žengė artyn, kitoje rankoje laikydama garstyčių spalvos batelius su alavo sagtimis. Žmona vilkėjo priekyje užsegamą chalatą su kišenėmis, kuriose slépdavo tai, ko nenorėdavo rodyti Einarui.

– Tačiau aš negaliu apsiauti jos batelių, – paprieštaravo Einaras.

Pažvelgės į juos Einaras įsivaizdavo, kad bateliai iš tiesų galėtų tiki ti jo mažoms, išriestoms ir putlioms ties kulnu pėdoms. Jo kojų pirštai buvo ploni, apželę vos keliais plonyčiais juodais plaukeliais. Einaras mintyse matė, kaip susirauskšlėjusi kojinė slysta balta jo kulkšnimi. Paskui per nestorą blauzdą. Kaip spragteli keliaraicho kabliukas. Einaras užsimerkė.

Bateliai buvo panašūs į tuos, kuriuos Einaras praėjusią savaitę matė Fonesbecho universalinės parduotuvės vitrinoje. Juos avėjo manekenė, aprėngta tamsiai mėlyna tarsi vidurnaktis suknele. Einaras su Greta stabtelėjo pasigrožėti vitrina, papuošta narcizų girlanda.

– Gražu, tiesa? – paklausė Greta.

Einaras nieko neatsakė, tik jo veidas išplėstomis akimis atspindėjo veidrodiniame vitrinos stikle. Tada Greta nutempė jį nuo parduotuvės vitrinos į gatvę. Einant pro pypkių parduotuvę, žmona paklausė:

– Einarai, kas tau?

Priekinis buto kambarys buvo judviejų studija. Jo lubos buvo sutvirtintos plonomis sijomis ir skliautuotos tarsi apversta dorė. Nuo jūros drėgmės mansardos langai buvo persikreipę, o grindys nežymiai pakilusios į vakarų pusę. Po pietų, kai saulė imdavo spiginti į „Našlių namus“, pro jų sienas prasimelkdavo silpnas silkių kvapas. Žiemą per stoglangius pratekėdavo vanduo, ir nuo šaltų čiurkšlelių atsilupinėjo sienų dažai. Einaras su Greta savo molbertus pasistatė prie dvigubo stoglangio, prie aliejinių dažų dėžių, užsakyty pas poną Salathofą iš Miuncheno, ir lentynų su švariomis drobėmis. Kai Einaras ir Greta netapydavo, jiedu viskų uždengdavo žaliu brezentu, kurį apačioje gyvenantis jūreibis buvo palikęs laiptų aikštelėje.

– Kodėl nori, kad apsiaučiau jos batelius? – paklausė Einaras.

Jis atsisėdo į kėdę su iš virvių pinta sėdyne. Šią kėdę Einaras atsigabeno iš močiutės ūkio galinės pašiūrės. Edvardas IV užšoko jam ant kelių; šuo drebėjo nuo apačioje šélstančio jūrininko riksmų.

– Kad galėčiau tapyti Anos portretą, – atsakė Greta ir pridūrė: – Jei tau reikėtų, aš taip pasielgčiau.

Žmonos skruoste matėsi mažytis nuo vėjaraupių likęs randas. Greta švelniai braukė per jį pirštu. Einaras žinojo, kad žmona ši taip elgiasi, kai būna susirūpinusi.

Greta priklaupė atristi Einaro batų raištelių. Moters plaukai buvo ilgi ir gelsvi, jų spalva atrodė labiau daniška nei Einaro; kai Greta imdavosi kokios nors naujos veiklos, ji subraukdavo plaukus už ausų. Dabar, kai Greta palietė Einaro batų raištelių mazgą, plaukai nuslydo jai ant veido. Žmona kvepėjo apelsinų aliejumi, kurio rudų butelių su etikete „GRYNAS PASADENOS EKSTRAKTAS“ dėžę jos motina atsiųsdavo sykį per metus. Senoji manė, kad dukra šį aliejų vartoja arbatos pyragams kepti, bet Greta juo pasitepdavo paausius.

Greta émė dubenyje plauti Einaro kojas. Ji tai darė švelniai, bet veiksmingai, vikriai jūros dumblių kempine plaudama tarpupiščius. Einaras dar aukščiau pasiraitojo kelnes. Staiga vyrai dingtelėjo mintis, kad jo blauzdos atrodo patraukliai. Jis grakščiai ištiesė pėdą, ir Edvardas IV émė laižyti vandenį nuo mažojo piršto, kuris buvo bukas ir be nago.

– Tai bus mūsų paslaptis, Greta? – sušnibždėjo Einaras. – Tu niekam neprasitarsi, tiesa?

Einaras buvo ir išsigandęs, ir susijaudinęs, o jo vaiko kumščio dydžio širdelė dunksėjo taip smarkiai, kad regėjosi, jog tuoju iššoks pro gerklę.

– Kam aš turėčiau pasakyti?

– Anai.

– Ana neprivalo to žinoti, – nuramino Greta.

„Net jei Ana ir sužinos, nieko baisaus, – pagalvojo Einaras. – Juk ji – operos artistė. Ji įpratusi, kad vyrai apsirengia moteriškais drabužiais, o moterys vyriškais – operose, kuriose moterys atlieka vyru vaidmenis. Tai seniausia pasaulyje apgavystė. Operos sceneje tai visiškai nieko nereiškia, tik painiavą, kuri visada išsprendžiama paskutiniame veiksme.“

– Niekas neprivalo nieko žinoti, – patikino Greta, o Einaras, pajutęs tarsi ji būtų apšvietusi balta scenos šviesa, atsipalaikavo ir émė tempti kojinę ant blauzdos.

– Tu mauniesi kojinę atvirkšciai, – tarė Greta pataisydama siūlę. – Tempk švelniai.

Antroji kojinė suplyšo.

– Ar turi kitą? – paklausė Einaras.

Gretos veidas sustingo, tarsi ji tik ką būtų kažką supratusi, paskui nuėjo prie beicuoto uosio drabužinės stalčiaus. Ant drabužinės riogsojo spintelė su veidrodžiu durelėse ir trys stalčiai su bronzinėmis rankenėlėmis; Greta mažu rakteliu atrakino viršutinįjį.

– Šios yra storesnės, – tarė Greta paduodama Einarui antrą kojinį porą.

Tvarkingai kvadratu sulankstytos kojinės Einarui atrodė tarsi Gretos odos, parudavusios po vasaros atostogų Mentone, lopinėlis.

– Maukis atsargiai, – paprašė Greta. – Ketinau jas mūvėti rytoj.

Pro skyrimą Gretos plaukuose matėsi sidabriškai balta oda, ir Einaras émė spėlioti, kokios po ja sukasi mintys. Žmona buvo nukreipusi žvilgsni aukštyn ir sučiaupusi lūpas – matyt, kažką svartė. Einaras nepajėgė paklausti; jis jautėsi tarsi būtų supančiotas, o burna užrišta senu skudurėliu dažams valyti. Tad tylėdamas spėliojo, ką sumanė žmona, o išblyškusiame ir glotniame tarsi persiko žievelė Einaro veide tvenkėsi apmaudas.

– Koks tu gražus, – prieš daugelį metų, kai jiedu pirmą sykį liko vieni, pagyrė Einarą Greta.

Žmona, matyt, pastebėjo, kad Einaras jaučiasi nesmagiai, nes palietė delnais jo skruostus ir tarė:

– Tai nieko nereiškia, – ir pridūrė: – Liaukis nerimavęs dėl to, ką pagalvos kiti.

Einarui labai patiko tokie Gretos pareiškimai – kai ji mojuodama rankomis skelbdavo savo įsitikinimus, tarsi jie turėtų būti viso likusio pasaulio religija. Jis pagalvojo, kad tai – ryškiausias Gretos amerikietiškas bruožas ir dar jos pomėgis puoštis sidabro papuošalais.

– Gerai, kad tavo kojos nelabai plaukuotos, – pareiškė Greta, tarsi jas matytu pirmą sykį.

Ji maišė aliejinius dažus mažuose keraminiuose puodeliuose. Greta buvo baigusi tapyti viršutinę Anos kūno dalį, kurią slėpė plonas riebalų sluoksnis, susikaupęs daugelį metų valgant lašią su sviestu. Einarui patiko, kaip Greta nutapė Anos rankas, laikančias gėlių puokštę. Pirštai buvo rūpestingai nutapytai, krumpliai susiraukšlėję, nagai blizgantys, bet ne itin ryškūs. Lelijos buvo dailios baltos méniesienos spalvos, nusėtos rūdžių spalvos žiedadulkėmis. Greta buvo nenuosekli tapytoja, bet Einaras niekada to žmonai nesakė. Tačiau, kai tik būdavo įmanoma, jai padėdavo – mėgindavo mokyti technikos, kurios, kaip spėjo, Greta nežinojo, ypač vaizduojant šviesą ir atstumą. Einaras neabejojo, kad Greta gali tapti puikia tapytoja, jei tik jai pavyktų rasti tinkamą temą. Debesys už „Našlių namų“ išsisklaidė, ir saulė apšvietė pusiau baigtą tapyti Anos portretą.

Greta kaip modelių pakylą naudojo lakuotą skrynią, kurią buvo nusipirkusi iš skalbėjos, atvykusios iš KANTONO. Ji ateidavo paimti skalbinių kas antrą dieną ir apie savo atvykimą pranešdavo ne šaukdama iš gatvės, o paskambindama prie pirštų pririštais auksiniais varpeliais.

Stovėdamas ant skrynios Einaras pajuto svaigulį ir šilumą. Jis pažvelgė į savo blauzdas. Šilko kojinės buvo glaudžiai jas aptem-

pusios, tik keli plaukeliai kyšojo tarsi mažyčiai pupos pūkeliai. Geltoni bateliai atrodė per daug elegantiški, kad Einaras galėtų išsilaikyti ant kojų, bet jo pėdos natūraliai išsirietė, tarsi vyras mankštintų seniai nejudintus raumenis. Galvoje ēmė suktis kažkokios mintys, privertusios Einarą galvoti apie laukų pelę besivaišančią lapę: plona rausva lapės nosis knaisiojos pupų lauke ieškodama pelės.

– Stovėk ramiai, – paprašė Greta.

Pažvelgės pro langą Einaras išvydo grioveliais raižytą Karališkojo teatro, kuriame jis kartais kurdavo dekoracijas operoms, kupolą. Šią akimirką teatre Ana repetuoja „Karmen“, jos švelnios rankos ižūliai iškeltos Einaro nutapytos Sevilijos koridos arenos fone. Kartais, kai Einaras tapydavo teatre, Anos balsas nuaidėdavo salėje tarsi variniame vamzdyje. Nuo šio balso Einaras imdavo taip drebėti, kad net sutepdavo teptuku tapomą dekoraciją ir turėdavo kumščiais pasitrinti akis. Anos balsas nebuvo gražus – šaižokas ir graudus, truputį pavargęs, tuo pat metu ir vyriškas, ir moteriškas. Tačiau jis skambėjo gyviau nei daugumos danių solisčių balsai, kurie dažnai būdavo ploni, skaidrūs ir per daug dailūs, kad sukeltų virpulį. Anos balsas dvelkė pietų šiluma; jis šildydavo Einarą, tarsi Anos burna būtų pilna ikaitusių žarijų. Jis nulipdavo nuo savo kopėcių į užkulisius ir iš ten stebėdavo, kaip vilkinti Baltą ériuko vilnos tuniką Ana praveria savo kvadratinę burną repetuodama su dirigentu Dyviku. Dainuodama Ana palinkdavo į priekį: ji visada aiškindavo, kad muzikos sunkio jėga traukia jos smakrą orkestro duobės link.

– Man regis, kad prie dirigento batutos galo yra pritvirtinta sidabrinė grandinėlė, kuri prisegta štai čia, – aiškindavo Ana rodydama į apgamą, prilipusį prie smakro tarsi trupinėlis. – Beveik nežinau, ką daryčiau be šios mažos grandinėlės. Nemokėčiau būti pačia savimi.